

Dálkové kontakty v době halštatské

Ondřej Gala

Dálkové kontakty - Díky obchodu můžeme poznávat projevy a šíření se různých civilizačních jevů, úroveň a intenzita ochodu nám pak může poskytovat informace o vyspělosti dané civilizace. Mohou být různé formy obchodu např. obecný obchod, kterým rozumíme jakoukoliv směnu za obchod nebo specializovanou směnu, kterou provádí specializovaní obchodníci za pomoci peněz nebo jiného typu platidla na velké vzdálenosti.

Společenské aspekty dálkového obchodu - Důležitým aspektem dálkového obchodu byla schopnost každé strany transakci uskutečnit, i když obě strany nebyly v každodenním kontaktu. Bylo za potřebí, aby dané společnosti dodržovaly pravidla, která udržovala chod transakce, např. výrobci se museli spolehnout na obchodníky, že zboží dodají tam, kam mají. Ti naopak se museli spolehnout na bezpečnost na cestách, kterou jim měl zajišťovat ozbrojený doprovod. Někdy bylo zboží tolik, že ho nebylo možné přepravit najednou, a proto bylo nutné počítat s hromaděním zboží, s jeho přerozdělováním, skladováním, ochranou, ale především s tím úzce souvisejícím systémem dluhů, závazků apod., bez kterých by dálkový obchod nemohl fungovat. Obchodníci museli také jistě udržovat dobré kontakty s místními elitami, aby měli zajištěný volný průchod cizím územím či aby měli zajištěnou ochranu po cestách, případně i přímou podporu transportu: lodě, vozy, zvířata, lodivody, průvodce, nosiče, odstraňování překážek z cest apod.

Importy - Jsou předměty mimořádné hodnoty, které dorazily z místa výroby na místo nalezení značné vzdálenosti, na místo nálezu mohly dostat různými způsoby např. obchodem, jako dar, válečná kořist atd. Dalším důležitým předmětem, se kterým se obchodovalo, byl materiál ve formě polotovaru, který se vyvážel z výrobních středisek do středisek, kde se dále zpracovával. Mohlo jít o kovy nebo jejich slitiny ve formě ingotů, také ve formě hřiven, které měly kromě materiální funkce i funkci platidla, dále se mohlo vyvážet např. sklo.

Výzdobné prvky jako doklad dálkového kontaktu - Dálkové kontakty mezi jednotlivými oblastmi můžeme sledovat také na užitém umění. Umělecké řemeslo může být ve svých projevech také dokladem o dálkovém kontaktu mezi oblastmi. Je to odraz estetické a kulturní identity společenství, které mohou společenství pomocí dálkových kontaktů přejímat. Kultyry si mezi sebou pomocí obchodů směňují zboží a výtvarný projev, který je ztvárněn na výrobcích často přejímají.

Obchodní cesty přes Alpy 6.-5. stol. př.n.l. - Všechny důležité cesty spojujících západ a sever Evropy s jihem musely překonat Alpy. Pokud se jedná o vodní toky, nejvýznamnější úlohu měly řeky Rhona a Rýn. Méně významné byly cesty vedoucí po souši, nejvýznamnější z nich byl průsmyk sv. Gottharda, který byl nejpřímočarejší cestou vedoucí přes Alpy, přes které bylo někdy nutné zdolávat dva nebo i více průsmyků. Podle rozšířeného výskytu spon mužského oděvu kultury Golasecca se soudí, že zde tato kultura sehrávala v oblasti obchodu důležitou roli. Jde převážně o spony hadovité a loďkovité, které se mimo místa trvalého výskytu vyskytují pouze na sídlištích, v hrobech nikoliv. Význam obchodních cest vedoucích přes Alpy v 6. a 5. století př.n.l. podtrhuje zvýšená hustota osídlení podél těchto cest. Vesnická společenství z ochodu nepochybně těžila, dokládá nám to bohatost hrobového inventáře zejména kovového, ale vyskytují se zde i šperky z jantaru či mořské korálky.

Obličejové urny - Zajímavým fenoménem jsou obličejové urny rozšířeny v úzké oblasti mezi Gdaňským zálivem a řekou Odrou. Bývají uloženy v kamenných skříňkách buďto samostatně či ve skupinách nebo se také vyskytuje jejich uložení v kombinaci s urnami, které nemají antropomorfní tvary obličejů. Lze na nich sledovat tři tvary prvků: prvky ve tvaru ozdob, zbraní a scénická vyobrazení, poměrně časté je i proděravění uší či náušnice, které se také objevuje u uren Etruských.

Dálkové kontakty podél východních Alp - V časně době železné se kulturní impulsy z Itálie a jihovýchodních Alp dostávaly do oblasti severovýchodních Alp, odkud se dále šířily. Existovala zde obchodní cesta, vedoucí ze severovýchodního alpského podhůří směrem na sever. V době mladších popelnicových polí a starší době halštatské je zde důležité výšinné sídliště Děvín. V této době vznikají také významná výšinná sídliště podél východních svahů Malých Karpat. Z lineárního uspořádání výšinných sídlišť na východním úpatí Malých Karpat vyplývá, že zde vedla důležitá cesta spojující jihovýchodo- a severovýchodoalpský kulturní okruh. Z Prašníka-Tlště hory vedla komunikace dále na sever podél toku Váhu, zde mělo významné postavení hradiště Smolenice-Molpír, které leželo v kulturní oblasti kalenderberské halštatské skupiny a lužické kultury. Výšinná sídliště kalenderberské skupiny hrála významnou roli v dálkovém obchodě, mezi severovýchodoalpskou oblastí a severní Itálií vedlo hned několik tras dálkového obchodu. Jedna z hlavních komunikací směřovala z dolnokrajinské halštatské kulturní oblasti směrem na sever do oblasti štyrsko-jihozápadopanonské skupiny s centrálními sídlišti jako jsou např. Rifnik, Poštěra a Kleinklein. Odtud pokračovala tato cesta podél východních Alp přes Vaskeresztes až k Šoproni-Burgstallu na jihu Nezdierského jezera. Dále spojení směřovalo směrem k Dunaji, kde bylo sídlištěm na Děvíně a Bratislava-Hrad a odtud pak dále na sever.

Obchod se solí - Význam soli v době halštatské a laténské nám dokládají četná centra, která sůl produkovala. Např. solná ložiska v Hallstatu, Dürrnbergu u Halleinu v Alpách, Bad Nauheim v Hessensku, oblast říčky Seille v Lotrinsku, Droitwich v Anglii, ke kterým je nutné přičíst i rozsáhlé získávání soli z mořské vody na pobřeží Severního moře i na obou březích Lamanšského průlivu. Sůl byla všestranně využívána, mohla sloužit jako prostředek k dochucení potravy, léčbu, výživa pro dobytek, konzervování potravin, zpracování kůží, metalurgii apod. Obchod se solí musel být dobře organizovaný, ustálený a pravidelný, aby dokázal zásobovat desetitisíce až statisíce lidí a mohl se dostávat do všech typů sídelních jednotek. Zároveň se musela vybírat protihodnota, jejíž část šla přímo k ložiskům soli, aby mohly vůbec fungovat. Do oblasti Čech se sůl dovážela buď z jihu z oblasti Solné komory (tzv. Zlatá stezka), nebo naopak ze severu z Posálí po Labi či tzv. chlumeckou stezkou. **Jantarová stezka** - Podél řeky Moravy procházela jedna z jantarových cest, byla to odersko-moravsko-alpská stezka, ale kromě ní existovaly i další trasy vedoucí přes naše území. Jedna z nich vedla přes Moravskou bránu, odtud jižně východoalpskými průsmyky do Popádí v severní Itálii a dále do nitra Apeninského poloostrova. Tudy se dostával jantar do Řecka a Etrurie a okolních oblastí nebo to mohlo být cestou východní, která se ubírala od Baltu směrem k Černému moři podél jeho západního pobřeží přes oblast osídlenou Skýty až do Řecka. **Přesun jantarové stezky - Skýtové** - Skýtové byli nomádky národ, který obýval oblast severního Černomoří. Od 6. stol. př.n.l. začínají pronikat do Evropy, kde zničili opevněná střediska při východních Alpách. Skýtové zničili hradiště, kterými se podél Odry a Moravy a podél východních Alp přivážel k Jaderskému moři od Baltu jantar, který měli Etruskové obzvláště v oblibě. Když Skýtové zničili hradiště podél této stezky, dovoz jantaru do Etrurie vázl, a proto se hlavní dopravní tepna přesunula více na západ, kde vedla parně přes Čechy, dále jižně po solné stezce do okolí Salzburgu k halštatským solným dolům a odtud přes Alpské průsmyky do severní Itálie.

Závěr - Doklady dálkového kontaktu mohou být různých forem, nelze vždy archeologicky rozlišit, zda se předmět dostal na místo pomocí obchodu, anebo je to dar. Jisté je, že dálkový obchod zaujímal ve společnosti vysoké hospodářské postavení a vyžadoval dobré logistické zázemí a dobrou organizaci společnosti, která jej realizovala a udržovala v chodu. Obchod musel tvořit dobře fungující systém, zahrnující rozsáhlou škálu obchodních vztahů od zcela lokálních až po dálkové, od prosté směny po směnu peněžní.

Použitá literatura:

Bouzek, Jan - Etruskové: jiní než všechny ostatní národy. Praha 2003.

Bouzek, Jan - Keltové našich zemí v Evropském kontextu. Triton 2007.

Bouzek, Jan - Objevy ve Středomoří. Praha 1979.

Lang, A.- Salač, V. - Fernkontakte in der Eisenzeit. Konference Liblice, Praha 2000.